

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

5, 3, 6, 4, 1, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De instelling van een raad van archonten uit verschillende bevolkingsgroepen bevordert de ontwikkeling van democratie, omdat hierdoor meerdere delen van de Atheense samenleving vertegenwoordigd zijn (en daardoor betrokken worden / zich betrokken voelen bij het bestuur) 1
- De instelling van een raad met meerdere archonten (tien) / een raad met archonten met een aanstelling voor één jaar, voorkomt dat één persoon alle macht naar zich toetrekt (waarmee de inspraak van de burgers beter wordt gewaarborgd) 1

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Door 'de ontwikkeling van het christendom als monotheïstische godsdienst' was het christendom staatsgodsdienst in het Romeinse Rijk geworden (waardoor heidense feesten / feesten ter ere van Zeus, zoals de Olympische Spelen, verboden werden).

Opmerking

Alleen als een kenmerkend aspect uit de Oudheid in een juiste verklaring wordt verwerkt, worden 2 scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De uitbreiding van het hofstelsel ging samen met een toename van de horigheid / een afname van het aantal vrije mannen dat beschikbaar was voor de rechtbank 1
- Door de feodalisering van het bestuur nam de invloed van de edelen toe (waardoor zij ook in de rechtbanken meer plaatsen op konden eisen) 1

5 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Omdat uit de bron blijkt

- dat de burgers de nieuwe graaf slechts onder voorwaarden aanvaarden / de burgers in ruil voor het aanvaarden van de graaf een privilege ontvangen, illustreert de bron de opkomst van de stedelijke burgerij 1
- dat de burgers trouw zweren aan de graaf / de burgers de leeneed afleggen, illustreert de bron het vasthouden aan feodale verhoudingen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

6 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- Henry VIII scheidde zich af van de Rooms-Katholieke Kerk, wat past bij 'de protestantse reformatie'

1

bij 2:

- Gilbert ging op ontdekkingsreis, wat past bij 'het begin van Europese overzeese expansie' / 'het veranderende (...) wereldbeeld van de Renaissance' / 'het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling'

1

bij 3:

- Elizabeth steunde de opstandige gewesten (waarmee ze de Republiek hielp) wat past bij 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat'

1

Opmerking

Als hetzelfde kenmerkend aspect meer dan één keer gebruikt wordt, wordt niet meer dan 1 scorepunt toegekend.

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De naam Contrareformatie suggereert dat het de bedoeling was de Reformatie te bestrijden
- Veel van de maatregelen die in Trente werden genomen waren erop gericht een einde te maken aan de misstanden binnen de kerk / waren ontstaan vanuit een zelf gevoelde noodzaak

1

1

8 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Doordat Filips de edelen verantwoordelijk achtte voor de Beeldenstorm / de edelen een verzoek hadden ingediend tot opheffing van de kettervervolging / het Smeekschrift hadden ingediend / te laat ingrepen om de orde te herstellen, vertrouwde hij hen niet meer (waardoor hij een nieuwe eed noodzakelijk vond).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Beide verslagen lijken niet geheel betrouwbaar, omdat beide auteurs behoorden tot een van de partijen, wat invloed zal hebben op hun verslag van de gebeurtenissen 2
- Het verslag van Hortensius lijkt toch betrouwbaarder, omdat de auteur ooggetuige was / zijn verslag meer (controleerbare) details bevat, terwijl het niet duidelijk is of Mendoza daadwerkelijk ter plekke was / Mendoza het optreden van het Spaanse leger wil rechtvaardigen 2

Opmerking

Alleen als in een juiste afweging op beide bronnen wordt ingegaan, worden 2 scorepunten toegekend.

10 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Holland en Zeeland waren in 1572 in opstand gekomen / de enige gewesten die in maart 1574 nog in opstand waren (en moesten de belastingen verhogen om de oorlog te betalen) 1
- De Opstand werd (voor een deel) gevoerd om de vrijheid / soevereiniteit van de gewesten te handhaven, nu werd die vrijheid aangetast door de noodzaak tot het maken van gezamenlijke afspraken (waarbij de gewesten hun soevereiniteit opzij moeten zetten) 1

11 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het doel van de missie was het zoeken van een staatshoofd / vorst (nodig na het afzweren van Filips II in 1581 in het Plakkaat van Verlatinge) 1
- In de brief stelt Aysma dat er te weinig centraal gezag is / dat het militaire en burgerlijk bestuur in één hand moeten komen (wat in de latere Republiek niet doorgevoerd wordt) 1
- Dit loopt vooruit op het latere conflict tussen stadhouder (Maurits) en raadspensionaris (Van Oldenbarnevelt) tijdens het Bestand over het politiek-militaire beleid 1

Vraag	Antwoord	Scores
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: Deze brief kan in verband gebracht worden met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de Klassieke Oudheid', vanwege de verwijzing naar de Romeinse tijd • 'de bijzondere plaats in staatkundig opzicht van de Nederlandse Republiek', vanwege de verwijzing naar het burgerlijke karakter van het bestuur 	<p>1</p> <p>1</p>
	<p><i>Opmerking</i> <i>Alleen als een kenmerkend aspect uit de zestiende of zeventiende eeuw op een juiste manier wordt verbonden aan de bron, wordt 1 scorepunt toegekend.</i></p>	
13	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: voor Frankrijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ideeën van Voltaire werden door de Franse regering zo gevaarlijk gevonden dat zij diplomatieke actie ondernam om een uitgave ervan in het buitenland te verhinderen <p>voor de Republiek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verspreiden van de ideeën van Voltaire was wel mogelijk in de Republiek (zoals blijkt uit de uitgave in 1773 / de actie van het Maastrichtse stadsbestuur) 	<p>1</p> <p>1</p>
14	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bewondering van Catharina de Grote voor (het gedachtegoed van) Voltaire sloeg om in afwijzing • wat verklaard kan worden doordat in 1792 de Franse Revolutie plaatsvond (waaruit zij de conclusie trok dat de opvattingen van Voltaire gevaarlijk konden worden) 	<p>1</p> <p>1</p>
15	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit de bron blijkt dat de opstellers doen alsof de Republiek een bestuur had dat het volk vertegenwoordigde • maar in werkelijkheid vertegenwoordigde het bestuur vooral de bovenlaag (van regenten en adel) • De visie van de opstellers van deze verklaring past in die tijd, omdat zij opvattingen verwoorden die aansluiten bij het 'verlicht denken' over het bestuur (een regering moet het volk vertegenwoordigen) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

16 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Willem II steunt de Belgische koning / stopt de steun aan de orangisten in België (wat een verandering is met de strijd die Willem I voerde tegen de onafhankelijkheid van België na 1830) 1
- In 1848 vinden (liberale) revoluties plaats, Willem II steunt de Belgische koning om de positie van de liberalen te verzwakken / zijn eigen positie te beschermen 2

Opmerking

Alleen als er verwezen wordt naar de revolutionaire sfeer in 1848 worden scorepunten toegekend.

17 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De democratisering in Nederland werd bevorderd omdat door de verlaging van de census meer mannen / burgers kiesrecht kregen 1
- Vrouwen hadden voor 1887 geen kiesrecht en dat bleef zo 1
- De toevoeging wijst erop dat wat in 1848 nog vanzelf sprak, (namelijk dat vrouwen geen kiesrecht konden hebben) veertig jaar later moest worden vastgelegd omdat de emancipatiebeweging voor vrouwen op gang was gekomen / er discussie was ontstaan over de positie van vrouwen 1

18 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Bismarck geeft hier aan dat hij net als de nationaal-liberalen (vanaf 1848) streeft naar vestiging van een nationale staat 1
- Bismarck kondigt hier aan dat hij met ijzer en bloed de grenzen van Pruisen wil verruimen, wat gebeurd is in bijvoorbeeld de Frans-Duitse oorlog (van 1870–1871) 1

19 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de grote tegenstellingen tussen Duitsland en Frankrijk / het Franse revanchisme (na de Frans-Duitse oorlog) hebben bijgedragen aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Vraag	Antwoord	Scores
20	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met deze fotocollage waarschuwt Heartfield voor de toenemende aanhang van de oude elite / de opkomst van extreemrechtse groeperingen die de oorlog verheerlijken, omdat zij (als zij aan de macht komen) Duitsland opnieuw in een oorlog zullen storten / veel jonge Duitsers de dood in zullen jagen in een nieuwe oorlog • wat hij duidelijk maakt door kindsoldaten langs de skeletten van hun dode vaders (die in de Eerste Wereldoorlog gesneuveld waren) te laten marcheren (onder leiding van een generaal uit de Eerste Wereldoorlog) / door de verwijzing naar 1914 (het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog) in de titel <i>Na 10 jaar: vaders en zonen</i> 	<p>2</p> <p>1</p>
21	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>bij 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 1933 won de NSDAP de verkiezingen in Duitsland / kwam de NSDAP aan de macht en werden communisten / critici van het regime als Heartfield vervolgd en vluchtte Heartfield naar Praag <p>bij 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 1938 nam Hitler een deel van Tsjechoslowakije in (zoals met de Conferentie van München was toegestaan) waardoor Heartfield (als communist / criticus van het regime) zich niet meer veilig voelde in Praag (en daarom naar Londen vluchtte) <p>bij 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 1950 bood de communistische DDR voor (de communist) Heartfield een veilige thuishaven <p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na de Tweede Wereldoorlog nam in West-Europa / Groot-Brittannië het anticommunistische sentiment toe / ontstond de Koude Oorlog, waardoor voor de communist Heartfield de communistische DDR veiliger leek (en verhuisde hij naar de DDR) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
22	<p>maximumscore 3</p> <p>Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit de bron blijkt dat Duitsland te maken had met groeiende voedseltekorten (en daardoor met mogelijke onrust onder de bevolking) • zodat de voedselvoorraden van de Sovjet-Unie moeten worden veroverd om de tekorten aan te vullen • Een ander motief is het anticommunisme / het racisme van de nazi's (waarvoor de communistische Sovjet-Unie / het Slavische Oost-Europa mocht worden onderworpen) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is, dat de moderne oorlogsvoering een totale inzet / inzet van de hele bevolking nodig maakte, ook van het thuisfront. Daardoor was het van groot belang dat de bevolking door wilde blijven vechten (wat nagegaan werd door opinieonderzoek).

24 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:
De naamsverandering van 1947 is te verklaren vanuit de Koude Oorlog, waardoor het eren van een communist niet meer paste bij het (anticommunistische) beleid van de Westelijke mogendheden in Duitsland.

25 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met de weergave van (twee van de volgende): 2
 - de kinderen / Europese landen die zich vermaken op een (Amerikaanse) kermis
 - de kinderen / Europese landen die zich te goed doen aan de Marshallhulp
 - Joegoslavië / Tito / het jongetje dat onder dwang wordt meegetrokken / niet op de kermis mag zijn (van zijn ouders)
- geeft Jordaan de mening weer dat de Sovjet-Unie Joegoslavië dwingt af te zien van deelname aan het Marshallplan / lidmaatschap van de NAVO / dat er sprake is van een ongelijke (machts)verhouding tussen de Sovjet-Unie en Joegoslavië 1
- De Sovjet-Unie wil hiermee voorkomen dat de Verenigde Staten controle krijgen over (Oost-)Europa / Joegoslavië / gebieden die voor de Sovjet-Unie tot hun invloedssfeer behoorden 1

Opmerking

Alleen als de mening van de tekenaar juist wordt weergegeven, worden scorepunten toegekend aan juiste verwijzingen naar de prent.

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Het verband dat Jordaan suggereert (omdat hij ze op dezelfde kermis afbeeldt) is, dat de Marshallhulp en de NAVO twee kanten zijn van de Amerikaanse containmentpolitiek / passen bij de bestrijding van het communisme in Europa.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- SALT-I ging over de vermindering van (kern)wapens en troepen van zowel de Verenigde Staten als van de Sovjet-Unie 1
- De Nederlandse regering / De Jong vreest dat de Amerikanen vanwege SALT-I (en de daardoor verminderde spanning) hun troepen / hun nucleaire bescherming in Europa zullen verminderen (wat de veiligheid van Nederland in gevaar zou kunnen brengen) 1
- Deze reactie past bij de Koude Oorlog omdat daarin het blokdenken / het machtsevenwicht tussen Oost en West / de dreiging van een atoomoorlog ervoor zorgde dat elke verandering van dit evenwicht gevaarlijk wordt gevonden 1

28 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De foto past bij de paragraaf over de jaren 1950, omdat geprobeerd wordt klanten te trekken met een televisietoestel, dat in de jaren 1950 nog zo bijzonder is dat mensen ervoor naar de snackbar komen 1
- De foto past niet bij de paragraaf over de jaren 1970, omdat het bezit van een televisietoestel door de toenemende welvaart normaler is geworden (zodat je er niet meer voor naar een snackbar hoeft te gaan) 1

29 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Omdat de inkomsten / lonen sterker stijgen dan de kosten van levensonderhoud houden mensen meer over, wat past bij 'de toenemende westerse welvaart vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw'.

Bronvermeldingen

- bron 1 ontleend aan: P.J. Rhodes, *The Greek City States, a Sourcebook*, New York 2007², pag.125
- bron 2 Galbert van Brugghe, *De moord op Karel de Goede*, vertaald door Albert Demyttenaere, Leuven z.j., pag. 188
- bron 3 ontleend aan: Bernardino de Mendoza, *Comentarios de lo sucedido en las guerras de los Payses Baxos desde el año de 1567 hasta el de 1577*, Madrid 1592, pag. 172r-172v <http://bib.cervantesvirtual.com>
- bron 4 Lambertus Hortensius, *De opkomst en de ondergang van Naarden*, Utrecht 1866, pag. 37-39 en 131-139
- bron 5 Jan van den Broek, *Groningen een stad apart, over het verleden van een eigzinnige stad 1000-1600*, Groningen 2007, pag. 576
- bron 6 ontleend aan: Thomas Poel, *The Democratic Paradox, Dutch Revolutionary Struggles over Democratisation and Centralisation (1780-1813)*, Utrecht 2007, pag. 52
- bron 7 http://www.dbnl.org/tekst/_ned017198001_01/_ned017198001_01.pdf pag. 234
- bron 8 ontleend aan: <http://germanhistorydocs>
- bron 9 Dans op de vulkaan, *Kunst en leven in de Republiek van Weimar*, Zwolle 2013, pag. 81
- bron 10 ontleend aan: Alex J. Kay, *Exploitation, Resettlement, Mass Murder: Political And Economic Planning for German Occupation Policy in the Soviet Union, 1940-1941*, New York 2006, pag. 64, noot 14
- bron 11 <http://collectie.atlasvanstolk.nl>, Atlas van Stolk, inventarisnummer: 51015 (Vrij Nederland 1949.08.27)
- bron 12 K. van der Wijngaart, *Bondgenootschap onder spanning*, Hilversum 2011, pag.74
- bron 13 Huub Wijffjes (ed.), *Omroep in Nederland, Vijfenzeventig jaar medium en maatschappij, 1919-1994*, Zwolle 1994, pag. 312